

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В СФЕРІ ДЕРЖАВНОГО СОЦІАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ ІНСТИТУТУ УСИНОВЛЕННЯ

Однією з найбільш вразливих груп населення в умовах складних соціально-економічних перетворень в Україні, ще з моменту отримання незалежності стали діти. Реальне положення дітей, незважаючи на всі заходи, які приймає Уряд і інші органи влади, погіршується під впливом різних факторів, зокрема поширення так званого соціального сирітства.

На сьогоднішній день в Україні залишаються не вирішеними проблеми державного соціального управління в сфері усиновлення дітей. Усиновленням та турботою про дітей, які втратили батьків або з тих чи інших причин позбавлені батьківського піклування, створенням для них середовища, яке є характерним для сім'ї, займається інститут усиновлення.

Влаштування дітей, які позбавлені можливості виховуватися в рідній родині є пріоритетним напрямом розвитку соціальної політики держави.

Історично складеними формами влаштування дитини, позбавленої батьківського піклування в сім'ю в Україні є усиновлення та встановлення над нею опіки (піклування). Останнім часом набувають розвитку такі соціальні інститути сімейного виховання дітей-сиріт, як прийомна сім'я та дитячий будинок сімейного типу. Розробка подальших напрямів соціальної політики держави стосовно захисту прав дітей сиріт, дітей, які залишилися без батьківської опіки, потребує ґрунтовного вивчення та узагальнення існуючої практики влаштування дітей у сім'ї громадян України. Тому актуальність обраної теми не викликає сумніву.

Мета роботи полягає в вивченні національного законодавства в сфері державного управління інституту усиновлення, з'ясуванні існуючих проблем цього правового інституту та вдосконалення сучасного законодавства шляхом перейняття зарубіжного досвіду.

Цю проблему досліджували сучасні науковці такі як О.І. Вінгловська, О.В. Синьов, О.І. Карпенко, Л.М. Зілковська, О.О. Грабовська.

Конституція України визначає і закріплює турботу держави щодо дітей, позбавлених батьківського піклування. Так в статті 52 Конституції України сказано те, що держава здійснює утримання та виховання дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування [1].

Державним соціальним управлінням – специфічна діяльність держави, що дістає вияв у функціонуванні її органів, які безперервно, планомірно, владно і в рамках правових установлень впливають на суспільну систему з метою її вдосконалення відповідно до державних інтересів.

Інститут усиновлення – визначальний орган щодо усиновлення та турботи про дітей, які втратили батьків або позбавлені батьківського піклування.

Питаннями усиновлення займаються як місцеві, так і центральні органи виконавчої влади. На місцевому рівні це – служби у справах дітей. Вони діють на підставах, закріплених: Сімейним кодексом України (статті 207-242, 282-287); Законом України «Про охорону дитинства» (стаття 24); Законом України «Про відпустки» (статті 18-19); Законом України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми» (статті 12-1 – 12-3); Постановою Кабінету Міністрів України від 08.10.2008 р. № 905 «Про затвердження Порядку провадження діяльності з усиновлення та здійснення нагляду за дотриманням прав усиновлених дітей» та інших законодавчих актах.

Законодавство кожної країни характеризується різними вимогами щодо усиновлення дітей. Законодавство України визначає такі вимоги:

- 1) усиновлювачами можуть бути повнолітні дієздатні особи;
- 2) вікова різниця між усиновлювачем і дитиною має бути не менше п'ятнадцяти років;
- 3) усиновлювачами можуть бути подружжя, один з подружжя за умови згоди іншого на усиновлення, а також одинока особа та ін.

За законодавством Франції вікова різниця у віці між усиновлювачем і усиновленим повинна бути не меншою ніж 15 років, у ФРН та Швейцарії – 18 років. Мусульманськими країнами усиновлення взагалі заборонено Кораном.

Законодавство України гарантує цілу низку пільг і допомоги дітям-сиротам та дітям, позбавленим батьківської опіки. Разом з тим, сирітство набирає загрозливих масштабів.

Для з'ясування існуючих проблем національного законодавства автор проаналізував діяльність служби у справах сім'ї та дитинства в м. Красноармійськ Донецької області. Звітність стверджує, що в цьому році було всиновлені 6 дітей, скасовано усиновлень 1, осіб, позбавлених батьківських прав – 6 осіб.

Однією з головних проблем в сфері соціального управління є усиновлення дітей з метою отримання яких-небудь матеріальних благ, а також жорстоке ставлення усиновлювачів до дітей.

Наприклад, 37-річний батько посадив 14-річну доньку Надію на ланцюг і намагався водити селищем. У такий спосіб він хотів залучити її до праці на присадибній ділянці. При цьому чоловік свято вірив, що вчиняє правильно, що це його особливий метод виховання. До правоохоронців звернувся відділ освіти Районної Державної Адміністрації [3, с. 17].

Проблемою сучасного українського суспільства залишається ставлення до дитини не як до повноцінного члена суспільства, а як до особи, над якою дорослий має якісь переваги. Підтвердженням цього є опитування, проведене Українським інститутом соціологічних досліджень, в результаті якого найбільшого рейтингу набули такі відповіді: «Ніхто з дорослих не вважає дітей повноправними членами суспільства», «Діти відчувають себе власністю батьків», «Учителі повністю ігнорують особистість дитини». І лише 5% опитаних дітей вказали: «Права дитини поважаються завжди» [2, с. 12].

Не залишає поза увагою і велика кількість прогалин у законодавстві, які б змогли забезпечити права дітей. По-перше, в положення про діяльність служб у справах сім'ї не зазначається присутність посади психолога, яка б могла попереджувати всиновлення дітей сім'ями, які до цього морально не готові. По-друге, законодавством не передбачено відповідальність батьків, які покинули дітей. Тобто держава за власні кошти утримує дітей, а батьки не мають ні яких негативних наслідків за свої діяння. По-третє, в законодавстві не закріплено норми, яка б обмежувала можливість батьків, які були усиновлювачами, але повернули дитину, всиновлювати вдруге. В-четвертих, Кабінетом Міністрів України не розробляються програми, які б формували ідеологію поваги до осіб, які усиновили дітей.

Державне формування особистої ідеології інституту усиновлення та правосвідомості щодо цього інституту на теперішній час повинно стати основною задачею соціальним управлінням держави. Не можливо методами покарання уникнути факти відмови батьків від дітей, факти негативного ставлення до усиновлення та експлуатації усиновлених дітей. Взаємодія методу переконання та методу відповідальності в подальшому зможуть вирішити проблему сирітства в Україні.

Держава в сфері соціального управління повинна розвивати та підтримувати в першу чергу формування правосвідомості до усиновлення, а також до прав та свобод дітей в Україні. Рушійним стимулом прийому на виховання в сім'ю дитини-сироти повинно бути бажання дорослих допомогти дитині, гуманістичні засади. Подальший розвиток сімейного влаштування дітей-сиріт в Україні стримується низьким матеріальним рівнем забезпечення українських сімей і потребує підвищення соціальної значимості такого вчинку в суспільстві та практичної матеріальної підтримки сімей незалежно від форми влаштування дітей.

Основний метод вирішення проблеми підвищення значимості прийому на виховання дітей – показувати особистий приклад громадянам, які мають певний «статус» в українському суспільстві. Для цього треба врахувати зарубіжний досвід.

Для вирішення не усвідомлення дорослими прав дітей, автор пропонує застосувати програму в загальноосвітніх закладах, а саме ввести дисципліну «Права дитини в Україні» та активувати роботу правоохоронних органів з шкільними психологами щодо захисту прав дітей.

Для вдосконалення законодавства України потрібно внести в Закон України «Про охорону дитинства» №2402-III від 26.04.2001 норму, яка буде передбачати відповідальність

батьків, які відмовились від дитини. Батьки, які відмовились від дитини повинні сплатити до бюджету держави суму, яку отримує родина за народження дитини. (на даний момент ця сума складає 7677 грн.) Це потрібно тому, що з батьків, які позбавлені батьківських прав стягують аліменти на користь держави або дитячого закладу де знаходиться дитина стягуються елементи на їх отримання. А щодо батьків, які добровільно відмовилися від дитини не виникає правових наслідків щодо аліментів тому, що дитина не отримала ще свідоцтво про народження.

Проаналізував порядок діяльності служби у справах сім'ї та дитинства, автор пропонує ввести штатну посаду психолога з наступними обов'язками: консультативно-методична допомога всім учасникам процесу всиновлення з питань виховання дітей-сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування; організація сталої системи просвітницько-пропагандистської роботи з підвищення психологічної культури спеціалістів служби, навчальних закладів та сім'ї; безпосередньо організувати та проводити психолого-педагогічні практикуми для батьків, які хочуть всиновити дитину (наприклад тестування); здійснювати психологічний аналіз щодо спроможності та готовності всиновлення дитини; надавати допомогу неготовим до всиновлення дитини батькам в опануванні психологічних аспектів цього рішення; проводити психолого-профілактичної роботи з батьками, що позбавлені батьківських прав;

Висновок, отже для вирішення вищезазначених проблем потрібно вдосконалити сучасне законодавство України, щодо відповідальності батьків, які відмовились від дітей, офішувати в засобах масової інформації факти всиновлення дітей публічними особами для формування доброго ставлення до інституту всиновлення в сучасному суспільстві, додати до штату Служби у справах сім'ї та дитинства посаду психолога, створити інтернет-проект, який буде виконувати функції щодо правової обізнаності молоді з питань захисту прав дітей в різних сферах суспільного життя.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Конституція України прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року № 256к/ 96-ВР / Верховна Рада України // Відомості Верховної Ради. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Черкас М. Поняття та структура правової свідомості // Підприємництво, господарство і право. Теорія держави і права. – 2011. – №8. – С. 12-16.
3. Шевчук С. Ланцюгове виховання // Дзеркало тижня. – 2008. – 26 вересня. – 17 с.